

Araştırma/Research

DOI: 10.7822/omuefd.553358

OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi
OMU Journal of Education Faculty
2019, 38(2), 121-136

Sosyal Bilgileri Yerel Coğrafyaya İndirgemek: Şehrimiz ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması¹

Galip ÖNER²

Makalenin Geliş Tarihi: 12.04.2019

Yayına Kabul Tarihi: 27.09.2019

Online Yayınlanma Tarihi: 30.12.2019

Sosyal bilgiler, ilkokul ve ortaokul düzeylerindeki bireylerin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmek amacıyla ihtiyaç duydukları çeşitli sosyal ve beşerî bilim içeriklerinin harmanlanarak verildiği bir derstir. Sosyal bilgilerin doğası gereği konuları yaşamla iç içedir. Bu nedenle konuların öğretiminde yerel coğrafyada yer alan unsurlara öncelik verilerek bireyin bulunduğu çevreyi anlamasına ve küreseli anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı, 2017 yılında, tüm ortaokullarda (5, 6, 7 ve 8. sınıf) seçmeli olarak verilmek üzere "Şehrimiz ... Dersi Öğretim Programı"nı yayınlamıştır. "Şehrimiz ..." adlı bu dersin, tıpkı sosyal bilgilerde olduğu gibi, tarih, coğrafya, ekonomi, felsefe, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, etnografya, sanat ve estetik gibi farklı sosyal bilim alanlarının birbirleriyle ilişkilendirilerek yani disiplinler arası bir yaklaşımla verileceği ifade edilmiştir. "Şehrimiz ..." dersinin gerek felsefi ve eğitimsel temelleri gerek ise de içeriği sosyal bilgiler ile çeşitli benzerlikler göstermektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, "Şehrimiz ..." ve "Sosyal Bilgiler" derslerini, öğretim programları temelinde inceleyerek her iki dersin benzerliklerini ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme kullanılmıştır. Çalışma sonucunda her iki öğretim programının temel felsefesi, amaçları, değer ve becerileri, uygulamada dikkat edilecek hususları, ölçme ve değerlendirme yaklaşımları başta olmak üzere içeriklerinin önemli oranda benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Şehrimiz dersi, Sosyal bilgiler dersi, Yerel coğrafya, Öğretim programı.

GİRİŞ

Türkiye’de öğretim programlarının içerikleri hazırlanırken dikkate alınan en önemli unsurlardan biri de 14.06.1973 tarihli 1739 numaralı Millî Eğitim Temel Kanunu’dur. Bu kanunda Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ifade edilmiştir. Türk Millî Eğitiminin genel amaçları incelendiğinde (bkz. MEB, 1973) bu amaçlara hizmet eden en önemli derslerden birisinin de Sosyal Bilgiler olduğu söylenebilir. Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsallaşma sürecinde ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, değer ve tutumları bireye kazandırmak amacıyla tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, siyaset, hukuk gibi çeşitli sosyal/beşerî bilimler ile vatandaşlık bilgisi konularının içeriklerini öğrencilerin düzeylerine göre, bir öğrenme alanı

¹ Bu çalışma 27-29 Nisan 2018 tarihleri arasında Nevşehir’de gerçekleştirilen 10. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde (EAB) sunulan özet bildirinin geliştirilmiş halidir.

² Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, galiponer@erciyes.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5683-1127>.

Soyadı, A. (2019). Sosyal bilgileri yerel coğrafyaya indirgemek: Şehrimiz ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 121-136. DOI: 10.7822/omuefd.553358.

altında birleştirilerek ilkokul ve ortaokullarda verilen, disiplinler arası anlayışıyla oluşturulmuş bir toplu öğretim dersi.

Sosyal Bilgiler dersi içeriği gereği bireyin kendisini ve çevresini anlamasına ve anlamlandırmasına yardımcı olarak bireyi yaşama hazırlamayı (Öner, 2018b) amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler dersi yerellik, yakından uzağa, somuttan soyuta gibi öğretim ilkelerinden hareketle bireye sırasıyla kendisini, yakın çevresini, ülkesini, dünyayı ve en nihayetinde ise evreni anlama olanağı tanır. Bireyin kendisini tanıması, sahip olduğu hak ve özgürlükleri bilmesinin ardından tanımaya ve anlamaya çalıştığı ilk ortam yakın çevresini de içine alan yerel coğrafyadır.

Yerel coğrafya, yeryüzünün sınırlandırılmış bir alanının coğrafi olarak herhangi bir açıdan veya her yönden incelenmesini içeren bir coğrafya yaklaşımıdır (Öner ve Memişoğlu, 2018). Güner (2011) yerel coğrafyayı, yeryüzündeki kıta, ülke veya bölge gibi sınırları belli bir alanın fiziki, beşerî ve ekonomik coğrafya özelliklerinin incelenmesi olarak tanımlamıştır. Ancak Güner'in tanımı alanyazında da tartışmalı olarak yer alan yerel coğrafya ile bölgesel coğrafyanın birlikte kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kıta, ülke ve bölgeler bölgesel coğrafyanın çalışma alanında yer alırken, bireyin içinde yaşadığı yakın çevresi ise yerel coğrafyanın çalışma alanına girmektedir. Başka bir ifadeyle yerel coğrafya, yerel alanda/yakın çevrede farklı coğrafi unsurları ve bu unsurların insan ile ilişkilerini açıklamaktadır (Öner, 2018a). Bu bağlamda her bireyin bulunduğu coğrafyaya aidiyet duygusu geliştirebilmesi, yaşadığı çevrenin problemlerini çözebilmesi ve kalkınmasına katkıda bulunabilmesi için öncelikli olarak yaşadığı coğrafyayı yakından tanıması gereklidir. Bu noktada ise yerel coğrafya öğretimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Yerel coğrafya öğretimi, bireyin yakın çevresinden hareketle coğrafya konularının öğretiminde kullanılabilecek tüm coğrafi unsurların öğretime dâhil edilmesini gerektiren bir coğrafya öğretim yaklaşımı olarak adlandırılmaktadır (Öner ve Memişoğlu, 2018). Yerel coğrafya öğretimi bireyin içinde yaşadığı sınırlı bir alanın fiziki, beşerî ve ekonomik etmenlerini öğrenmesini ve öğrendiklerinden hareketle bilgilerini genellemesini, çıkarımlarda bulunmasını ve öğrendiklerini gündelik yaşamında kullanmasını amaçlamaktadır (Öner, 2018a). Yerel coğrafya öğretiminin iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan ilki bir coğrafya öğretim yaklaşımı olarak yerel coğrafya öğretimi, bir diğeri ise genel bir öğretim yaklaşımı olarak yerel coğrafya öğretimidir. Bir coğrafya öğretim yaklaşımı olarak yerel coğrafya öğretimi bireyin yakın çevresinden hareketle coğrafya konularının öğretiminde kullanılabilecek tüm coğrafi unsurların öğrenme-öğretme sürecine dâhil edilmesidir. Genel bir öğretim yaklaşımı olarak yerel coğrafya öğretimi ise öğretim düzeyi ve ders içeriği fark etmeksizin herhangi bir derste yerel coğrafi çevrede yer alan doğal ve beşerî unsurlardan faydalanılmasıdır (Öner ve Memişoğlu, 2018; Öner, 2018b). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel coğrafyadan sıklıkla yararlanılmaktadır. Ortaokul düzeyinde yerel coğrafyadan tümüyle yararlanan bir diğer ders ise Şehrimiz'dir. Şehrimiz dersi şehirle ilgili teorik bilgilerin yanında öğrencilere yaşantısal temel becerileri de kazandırmayı amaçlayan, her şehre özgü olan (Şehrimiz Antalya, Şehrimiz Bolu, Şehrimiz Kayseri vb.), 2017 yılında hazırlanan, ortaokul 5, 6, 7. ve 8. sınıflarda haftada 2 saat seçmeli olarak verilmesi planlanan bir öğretim programı ve derstir. Şehrimiz dersinin amacı Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda (ŞDÖP) şu şekilde belirtilmiştir:

"Şehrimiz ... dersi öğrencilere şehirle ilgili teorik bilgilerin yanında yaşantısal temel beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Dersin bir diğer amacı da öğrencilerin bu bilgi ve değerleri bir yaşam biçimi ve kültür hâline getirmelerini sağlamaktır. Şehrimiz ... Dersi Öğretim Programı, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri'ne uygun olarak hazırlanmıştır. Bu doğrultuda öğrencinin insan, şehir, kültür ve medeniyet arasındaki ilişkiyi kavrayarak kendi yaşadığı şehri imkân ve zenginlikleri gibi diğer özelliklerinin yanı sıra mekân ve zaman ilişkisi bağlamında da keşfetmesi ve tanıması; yaşadığı şehrin soyut ve somut kültürel değerlerini tanıması; tarih içerisinde şehrin değişim, dönüşüm ve

sürekliliğini algılayıp kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasını fark etmesi; birlikte yaşama kültürü edinerek kültürel etkinliklere katılması ve sonunda geçmişler gelecek arasında gerçeklik bilinci kazanması amaçlanmaktadır.” (ŞDÖP, 2017: 4).

Şehrimiz dersi yerel coğrafyayı ele almasından dolayı öğrencilerin bulunduğu coğrafyaya yönelik aidiyet duygularının gelişimine yardımcı olarak vatanseverlik ve memleket sevgisini artırdığı farklı çalışmalarda (Huang ve Pan 2014, Varma 2005, Xin 2007) ifade edilmiştir. Profesör Ernest Baker 22 Ekim 1936'da İngiltere Greenwich'te gerçekleştirilen "Yerel Bilgi" adlı bir sergi açılışında “Ben, yerel duygu ve ilginin milli yurtseverlik türünün en iyi temeli olduğuna inanıyorum. Öncelikle sağlam bir milliyetçi olmadığınız sürece iyi bir enternasyonalist olamazsınız.” (H.W.F.L, 1937) diyerek yereli tanınmanın önemine değinmiştir.

Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda beş öğrenme alanı bulunmaktadır. Bunlar Şehirlerin Hikâyesi, Şehirde Yaşam, Şehrime Tanıyorum, Şehrim Çalışıyor ve Şehrimde Ben'dir. Öğrenme alanlarının çerçevesi ve kazanımları öğretim programında yer verilmiştir. Ancak ders kitaplarının hazırlanmasında ise iki farklı süreç işletilmektedir. Ders kitaplarında Şehirlerin Hikâyesi ile Şehirde Yaşam öğrenme alanlarının içerikleri tüm Türkiye'de ortak olarak verileceğinden merkezi ve genel bir içerik hazırlanacaktır. Diğer öğrenme alanlarının içerikleri ise her şehre özgü olacağından İl Millî Eğitim Müdürlüklerince oluşturulacak komisyonlar tarafından hazırlanacaktır. Böylelikle ders kitabının içeriğinin %60'ını bu komisyonların hazırlaması planlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı Şehrimiz Dersi Öğretim Programı ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı programın temel felsefesi, amaç, beceri, değer, uygulamada dikkat edilecek hususlar, ölçme ve değerlendirme ve son olarak öğrenme alanları açısından bir karşılaştırmasını yaparak her iki dersin benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyarak yorum ve önerilerde bulunmaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen konu hakkında bilgi içeren yazılı kaynakların analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) ile Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nın (ŞDÖP) karşılaştırılması hedeflendiğinden nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu öğretim programları oluşturmaktadır. ŞDÖP içeriğine ilişkin bilgiler Tablo 1'de, SBDÖP içeriğine ilişkin bilgiler Tablo 2'de verilmiştir. Bunlar dışında her iki öğretim programı hakkında diğer bilgilere bulgular kısmında yer verilecektir.

Tablo 1.

Şehrimiz dersi öğretim programı öğrenme alanları ve kazanım sayıları (ŞDÖP, 2017)

Öğrenme Alanları	Kazanım Sayıları	Önerilen Ders Saati	Oranı (%)
1. Şehirlerin Hikâyesi	4	8	13,33
2. Şehirde Yaşam	5	12	16,67
3. Şehrime Tanıyorum	7	21	26,67
4. Şehrim Çalışıyor	4	8	13,33
5. Şehrimde Ben	10	23	30
TOPLAM	30	72	100

Tablo 2.*Sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenme alanları ve kazanım sayıları (SBDÖP, 2018)*

Öğrenme Alanları	4. Sınıf			5. Sınıf			6. Sınıf			7. Sınıf		
	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oranı (%)	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oranı (%)	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oranı (%)	Kazanım Sayısı	Ders Saati	Oranı (%)
1. Birey ve Toplum	5	12	11.1	4	14	13	5	12	11.1	4	12	11.1
2. Kültür ve Miras	4	14	13	5	18	16.6	5	22	20.4	5	30	27.8
3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	20	18.5	5	18	16.6	4	14	13	4	15	13.9
4. Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	16	14.8	5	14	13	4	12	11.1	4	12	11.1
5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	18	16.6	6	18	16.6	6	18	16.6	6	15	13.9
6. Etkin Vatandaşlık	4	14	13	4	12	11.1	6	16	14.8	4	12	11.1
7. Küresel Bağlantılar	4	14	13	4	14	13	4	14	13	4	12	11.1
TOPLAM	33	108	100	33	108	100	34	108	100	31	108	100

Veri Toplama Aracı ve Analizi

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen öğretim programı karşılaştırma formu kullanılmıştır. Bu formda, her iki öğretim programında karşılaştırma yapılacak unsur ve başlıklarına yer verilmiş, bu başlıklar altında önce sosyal bilgilerin anahtar ifadelerine yer verilmiş daha sonra ise bu anahtar ifadeler Şehrimiz ... Dersi Öğretim Programı'nda detaylı olarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda benzerlikler analiz edilmiştir. Ayrıca analiz sürecine bir müddet ara verildikten sonra ikinci kez öğretim programlarının benzer yönleri ortaya çıkarılmıştır. İki farklı zaman diliminde yapılan analizler karşılaştırılmış ve her iki analizde de ortaya çıkan benzerlikler bir uzman görüşüne sunulularak kontrol edilmiştir. Veriler hem bir araştırma yöntemi hem de bir veri analizi olarak doküman incelemesi tekniği ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nın içeriklerinin analiz edilmesiyle ortaya çıkan bulgular yorumlanarak verilmiştir.

Öğretim Programlarının Temel Felsefesine İlişkin Bulgular

Öğretim programları bir dersin öğrenme ve öğretme sürecinde nelerin niçin yer alacağını ve nasıl yer alması gerektiğini gösteren bir kılavuz niteliğindedir (Özçelik, 2014). Bu açıdan öğretim programlarının temel felsefelerinin karşılaştırılması ilgili programların benzerlik ve farklılıklarının ortaya çıkarılmasında etkili bir unsurdur. Ancak Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda programın temel felsefesine yer verilmesine rağmen, 2018 SBDÖP'te öğretim programının temel felsefesine yer verilmemiştir. Ancak 2005 SBDÖP'inde programın temel felsefesi ifade edilmiştir. Günümüz öğretim programlarında olduğu gibi Sosyal Bilgiler ve Şehrimiz dersi öğretim programları öğrenci merkezli olduğu ve programın tamamı göz önünde bulundurulduğunda yapılandırmacı bir anlayışla hazırlandığı görülmektedir. SBDÖP'te öğrenciler birer birey olarak önce kendilerini, daha sonra çevresini ve nihayetinde ise dünyayı anlamalarına yardımcı olması hedeflenmektedir. ŞDÖP'te ise önce bireyin yaşadığı çevre, daha sonra yaşadığı ülkeden hareketle evrenseli anlayabilmesi hedeflenmektedir. Her iki öğretim programı da yakından uzağa ilkesinden hareketle hazırlanmıştır. Yine her iki öğretim programı da bireyin öğrendikleri bilgi, beceri, değer ve tutumları günlük yaşamında kullanabilmesine olanak tanımakta ve böylelikle bireyin toplumsallaşma sürecine katkı sağlamaktadırlar. Bu açıardan her iki programın temel yaklaşımlarının önemli oranda benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Öğretim Programlarının Amaçlarına İlişkin Bulgular

Öğretim programlarında belirtilen amaçlar, öğrencilerin bu ders sonunda kazanması öngörülen bilgi, beceri, değer ve tutumların bir özeti durumundadır. Bu bağlamda Tablo 3'te sosyal bilgiler ve şehrimiz derslerinin amaçları karşılaştırılmıştır.

Tablo 3.

Öğretim programlarının amaçlarının karşılaştırılması

Öğretim Programının Amaçlarında Benzerlikler	f
Benzerlikler	7
<ul style="list-style-type: none"> - Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması - Yaşadığı çevrenin çeşitli özelliklerini öğrenme - İnsan ve çevre arasındaki etkileşimi açıklama - Mekânı algılama - Tarih içerisinde değişim ve sürekliliği algılama - Toplumsal düzen ve birlikte yaşama kültürünü sağlama - Katılım 	
Sosyal Bilgiler	Şehrimiz
<p>4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,</p> <p>5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,</p> <p>10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,</p>	<p>Öğrencinin insan, şehir, kültür ve medeniyet arasındaki ilişkiyi kavrayarak kendi yaşadığı şehri imkân ve zenginlikleri gibi diğer özelliklerinin yanı sıra mekân ve zaman ilişkisi bağlamında da keşfetmesi ve tanınması; yaşadığı şehrin soyut ve somut kültürel değerlerini tanınması; tarih içerisinde şehrin değişim, dönüşüm ve sürekliliğini algılayıp kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasını fark etmesi; birlikte yaşama kültürü edinerek kültürel etkinliklere katılması ve sonunda geçmişle gelecek arasında gerçeklik bilinci kazanması amaçlanmaktadır.</p>

2018 SBDÖP'te genel amaçlar yerine 18 madde halinde özel amaçlara yer verilmiştir. ŞDÖP'te ise özel amaçlar yerine genel amaçlara yer verilmiştir. Şehrimiz dersinde temel amaç bireyin yaşadığı çevreye yönelik çok yönlü olarak farkındalık geliştirmek ve etkin katılım sağlamaktır. Sosyal Bilgiler dersinin 18 amacından özellikle 3'ü (4, 5 ve 10. madde) Şehrimiz dersinin amaçlarıyla benzerlik göstermektedir (Tablo 3). Hem Sosyal Bilgiler hem de Şehrimiz dersi öğretim programlarında "*Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması*", "*Yaşadığı çevrenin çeşitli özelliklerini öğrenme*", "*İnsan ve çevre arasındaki etkileşimi açıklama*", "*Mekânı algılama*", "*Tarih içerisinde değişim ve sürekliliği algılama*", "*Toplumsal düzen ve birlikte yaşama kültürünü sağlama*" ve "*Katılım*" ortak amaçlar arasındadır.

Öğretim Programlarının Becerilerine İlişkin Bulgular

Her iki öğretim programı da teorik bilgilerin yanında öğrencilere çeşitli değerler ile yaşam becerileri de kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu değer ve beceriler Tablo 4 ve Tablo 5'te verilmiştir. Beceri, bilgi gerektiren ve performans içeren karmaşık bir eylemdir (SBÖB, 2005). Öğretim programlarında beceri 1998'de programa eklenmesine rağmen davranışçı yaklaşımın sürdürülmesi nedeniyle uygulanamamış, teorikte kalmıştır. Ancak 2005'ten sonra yapılandırmacı anlayışın eğitim sistemine entegre edilmesiyle beceriler pratikte de ele alınmaya başlamıştır. Beceriler, öğretim programlarının bilgi ve değerle birlikte en önemli unsurlarından birisidir. Dolayısıyla programlarda yer alan beceriler o dersin içeriği ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler ve şehrimiz dersi öğretim programlarının becerilerinin karşılaştırılması önemlidir. Bu karşılaştırmaya ilişkin bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.*Öğretim programlarının becerilerinin karşılaştırılması*

Öğretim Programlarının Becerilerinde Benzerlik ve Farklılıklar		f
Benzerlikler	11	26
	Sosyal Bilgiler	Şehrimiz
1. Araştırma	1. Çevre okuryazarlığı	17. Anlama ve ifade etme
2. Değişim ve sürekliliği algılama	2. Dijital okuryazarlık	18. Bilgi edinme
3. Empati/Empati kurma	3. Eleştirel düşünme	19. Bütün parça ilişkisi kurma
4. Finansal okuryazarlık	4. Girişimcilik	20. Neden-etki sonuç ilişkisi kurma
5. Gözlem	5. Hukuk okuryazarlığı	21. Sınıflama
6. Harita okuryazarlığı	6. İletişim	22. Tahminde bulunma
7. Karar verme	7. İş birliği	23. Doğayı koruma
8. Mekânı algılama	8. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	24. Kültürel çeşitliliğe karşı farkındalık
9. Problem çözme	9. Kanıt kullanma	25. Kendini tanıma
10. Sosyal katılım	10. Konum analizi	26. Kültürel mirası koruma bilincini geliştirme
11. Zaman ve kronolojiyi algılama	11. Medya okuryazarlığı	
	12. Öz denetim	
	13. Politik okuryazarlık	
	14. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	
	15. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	
	16. Yenilikçi düşünme	

Tablo 4'te Sosyal Bilgiler ve Şehrimiz dersi öğretim programlarında yer alan ortak ve farklı becerilere yer verilmiştir. SBDÖP'te toplamda 27 beceriye, ŞDÖP'te ise 21 beceriye yer verilmiştir. Her iki öğretim programında da yer alan 11 ortak beceri bulunmaktadır. Bunlar, *Araştırma, Değişim ve sürekliliği algılama, Empati/Empati kurma, Finansal okuryazarlık, Gözlem, Harita okuryazarlığı, Karar verme, Mekânı algılama, Problem çözme, Sosyal katılım* ile *Zaman ve kronolojiyi algılama*'dır. ŞDÖP'te yer alan becerilerin %52'si Sosyal Bilgiler becerileridir. Yani ŞDÖP'te yer alan becerilerin yarısına yakını Sosyal Bilgiler ile aynıdır. Bu durum normal karşılanabilir ve birçok farklı dersin de ortak becerilere sahip olduğu söylenebilir. Ancak 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Sosyal Bilgiler'e "özgü" 6 beceriye yer verilmiştir. Bu beceriler *Gözlem, Mekânı algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama, Sosyal katılım* ile *Empati*'dir (SBDÖP, 2005). Sosyal Bilgiler dersine özgü olarak tanımlanan bu 6 becerinin tamamı Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda da yer almaktadır. Sosyal Bilgiler'e özgü olarak ifade edilen becerilerin tamamının bir başka derste de verilmesi her iki ders arasındaki benzerliğe işaret ettiği söylenebilir. Nitekim bunlara ek olarak yalnızca ŞDÖP'te yer alan diğer 10 becerinin ise SBDÖP'te dolaylı olarak verildiği söylenebilir. Örneğin doğayı koruma becerisi SBDÖP'te *İnsanlar, Yerler ve Çevreler*; kültürel çeşitliliğe karşı farkındalık becerisi *Küresel Bağlantılar*; kendini tanıma becerisi *Birey ve Toplum*; kültürel mirası koruma bilincini geliştirme becerisi *Kültür ve Miras* öğrenme alanlarında verilmektedir. Bu bağlamda öğretim programlarının içeriklerinde önemli bir paya sahip olan becerilerin her iki programda benzerlik göstermesi aralarındaki benzerliği ortaya koymaktadır.

Öğretim Programlarının Değerlerine İlişkin Bulgular

Öğretim programlarında bilgi ve beceriyle birlikte önemli bir diğer unsur ise değerlerdir. Değer, bir grup, topluluk veya toplum tarafından kabul gören ortak duygu ve düşünceleri içeren inançlar bütünüdür. Sosyal Bilgiler ve Şehrimiz öğretim programlarında yer alan değerlere ilişkin bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5.

Öğretim programlarının değerlerinin karşılaştırılması

Öğretim Programlarının Değerlerinde Benzerlik ve Farklılıklar		f
Benzerlikler	f	Farklılıklar
	13	6
	<i>Sosyal Bilgiler</i>	<i>Şehrimiz</i>
1. <i>Adalet</i>	1. Aile birliğine önem verme	6. Paylaşma
2. <i>Bilimsellik</i>	2. Bağımsızlık	
3. <i>Çalışkanlık</i>	3. Barış	
4. <i>Dayanışma</i>	4. Dürüstlük	
5. <i>Duyarlılık</i>	5. Tasarruf	
6. <i>Estetik</i>		
7. <i>Eşitlik</i>		
8. <i>Özgürlük</i>		
9. <i>Saygı</i>		
10. <i>Sevgi</i>		
11. <i>Sorumluluk</i>		
12. <i>Vatanseverlik</i>		
13. <i>Yardımsesverlik</i>		

Tablo 5'te Sosyal Bilgiler ve Şehrimiz dersi öğretim programlarındaki değerlere yer verilmiştir. Her iki öğretim programının becerilerinde olduğu gibi (Tablo 4) değerlerinde de önemli benzerlikler bulunmaktadır. SBDÖP'te 18, ŞDÖP'te ise 14 değere yer verilmiştir. ŞDÖP'te yer alan değerlerin %93'ü SBDÖP ile ortaktır. SBDÖP'te yer verilen değerlerin %72'si ise ŞDÖP ile ortaktır. Bu ortak değerler *Adalet, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Vatanseverlik* ve *Yardımsesverlik*'tir. Bu ortak değerler dışında Şehrimiz'de *Paylaşma, Sosyal Bilgiler*'de ise *Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Dürüstlük* ve *Tasarruf* değerlerine yer verilmiştir. Bir değer öğretimi dersi olarak da adlandırılan Sosyal Bilgiler'in Şehrimiz dersi ile ortak değerlere sahip olması her iki öğretim programının benzer değerlere sahip bireyler yetiştirmeye hizmet ettiğini göstermektedir.

Öğretim Programlarının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlara İlişkin Bulgular

Öğretim programlarının etkili şekilde kullanılabilmesi için öğretim programında amaçların, öğrenme alanlarının, değerlerin, becerilerin ve kazanımların verilmesi yeterli olmayabilmektedir. Tüm bunların öğretmenler tarafından kolaylıkla anlaşılabilmesi ve uygulamada farklı yorumlamalara imkân vermemesi için birtakım açıklamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıklamalar ise programlarda "Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar" başlığı altında verilmektedir. Bu başlık altında programın uygulamasına yönelik önemli bilgilere yer verilmesi her iki programın uygulama boyutunun karşılaştırılmasına olanak tanıyacaktır. Tablo 6'da Sosyal Bilgiler ve Şehrimiz dersi öğretim programlarında yer verilen benzerlik ve farklılıklara yer verilmiştir. Benzerlikler kısmında ortak unsurlar verildikten sonra ŞDÖP'te yer alan ilgili maddelere yer verilmiştir. Farklılıklar kısmında ise her iki öğretim programının ortak olmayan unsurları özetlenerek ayrı ayrı verilmiştir.

Tablo 6.*Öğretim programlarının uygulamada dikkat edilecek hususlar açısından karşılaştırılması*

Öğretim Programlarının Uygulanmasında Benzerlikler		f
Benzerlikler		7
1. Disiplinler arası bir yaklaşım ile - Madde 1. Şehrimiz ... dersi öğrenme alanları; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, etnografya, sanat ve estetik gibi sosyal bilim alanları ile ilişkilendirilerek disiplinler arası bir yaklaşımla işlenmelidir. (Karşılaştırılan Maddeler: SBDÖP-1 / ŞDÖP-1)		
2. Zaman, süreklilik ve değişimin algılanması - Madde 2. Öğrenme alanlarında bulunan sekiz temel yetkinliğin yanı sıra öğrencilerin gözlem, değişim ve sürekliliği algılamaları, sosyal ve kültürel katılım gibi becerileri kazanmaları üzerinde önemle durulmalıdır. (Karşılaştırılan Maddeler: SBDÖP-2 / ŞDÖP-2)		
3. Yansıtıcı düşünme anlayışı ile - Madde 3. Yansıtıcı düşünme, eleştirel düşünme, analitik düşünme ve empatik düşünme anlayışlarına önem verilmelidir. (Karşılaştırılan Maddeler: SBDÖP-3 / ŞDÖP-3)		
4. Belirli gün ve haftalardan yararlanma - Madde 5. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak, öğrencilerin tarihsel farkındalığı geliştirilmelidir. Özellikle şehre özgü mahalli değerlere vurgu yapılmalıdır. (Karşılaştırılan Maddeler: SBDÖP-6 / ŞDÖP-5)		
5. Okul dışı ortamlardan yararlanma - Madde 6. Şehrimiz ... dersi öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazar yerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. (Karşılaştırılan Maddeler: SBDÖP-7 / ŞDÖP-6)		
6. Edebi ürünlerden yararlanma - Madde 9. Şehrimiz ... dersinin işlenmesinde öğretim programı kadar süreç de önem arz etmektedir. Bu itibarla şehre yönelik gezi ve incelemeler sonucunda farklı sanat formları (maket, şiir, hikâye, gezi yazısı, resim, dramatisasyon vb.) üzerinden kendi gözlemlerini paylaşması ve bu birikimlerin uygun ortam ve zamanlarda sergilenmesi sağlanmalıdır. (Karşılaştırılan Maddeler: SBDÖP-8 / ŞDÖP-9)		
7. Dijital vatandaşlık yeterliklerini geliştirme - Madde 7. Son yıllarda dijital teknolojiye bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir. (Karşılaştırılan Maddeler: SBDÖP-10 / ŞDÖP-7)		
Farklılıklar		8
Sosyal Bilgiler		3
	Şehrimiz	5
1. Programdaki değer ve becerilerin öğretimi hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınmalı ve bunlar farklı öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.	1. Programdaki değer ve becerilerin kent kültürü ürünleri etrafında ortaya çıkan uygulamalardan hareketle verilmesi.	
2. Programda önemli olan kavram öğretiminde farklı sınıflamalar ve yaklaşımlar ile anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.	2. Derslerde çoklu ortam materyallerinden yararlanma ve sanal alan gezilerine yer verme.	
3. - Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir.	3. Derse uygun değerlendirme araç ve yöntemleri seçilmeli, süreç temelli bir değerlendirmeye yer verilmeli.	
	4. Eğitim-öğretim sürecinde, yakın çevre kültürüne önem gösterilmeli, şehre ait imkân, şartlar ve bölgesel nitelikler ön planda tutulmalıdır. Aynı zamanda öğrencilerin farklı yaşantı biçimleri göz önünde bulundurularak, konulara ilişkin örnekler yakından uzağa ilkesiyle verilmelidir.	
	5. - Şehrimiz ... dersinin, ilk iki öğrenme alanı ülke genelinde ortak olarak; diğer üç öğrenme alanı ise her il özelinde ele alınmalıdır.	

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında dikkat edilmesi gereken 10 hususa, Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında ise 12 hususa yer verilmiştir. ŞDÖP'te yer alan 12 husustan 7'si (%58) SBDÖP ile benzer veya aynı ifadelerdir. Yukarıda yer alan Tablo 6'da da belirtildiği üzere her iki öğretim programında da konular öğretilirken;

- Disiplinlerarası bir yaklaşım işe koşulmakta,
- Yakın çevre temelli ve geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı içinde verilmekte,

- Başta yansıtıcı düşünme olmak üzere farklı anlayışlara önem verilmekte,
- Belirli gün ve haftalardan yararlanılması istenilmekte,
- Okul dışı ortamlardan yararlanmaya önem verilmekte,
- Edebi ürünlerden faydalanmayı gerekli görülmemekte,
- Dijital vatandaşlık yeterliklerini geliştirme hedeflenmektedir.

Yukarıda da belirtildiği üzere her iki öğretim programının uygulanma sürecinde benzer noktalara değinildiği görülmektedir. Ayrıca her iki öğretim programının farklılıkları incelendiğinde de ilgili bölümde ifade edilmemiş benzerliklerin olduğu söylenebilir. Bu durum karşılaştırılan öğretim programlarının içerikte olduğu kadar uygulama boyutunda da benzer özellikler taşıdıklarını göstermektedir.

Öğretim Programlarının Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımlarına İlişkin Bulgular

Eğitim programlarının dört önemli boyutu bulunmaktadır. Bunlar hedef/amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirmedir. Ölçme ve değerlendirme ile programın güçlü ve zayıf yönleri tespit edilerek temelde “Ne kadar öğrenildi/öğretilildi?” sorusuna yanıt aranmaktadır. ŞDÖP’e özgü bir ölçme ve değerlendirme yaklaşımına yer verilirken, SBDÖP’te ise sosyal bilgiler özelinde doğrudan bir ölçme ve değerlendirme yaklaşımı verilmemiş, onun yerine genel bir ölçme ve değerlendirme yaklaşımı ifade edilmiştir. Programların ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Öğretim programlarının ölçme ve değerlendirme yaklaşımı açısından karşılaştırılması

Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımlarında Benzerlik ve Farklılıklar	f
Benzerlikler	2
- Süreç odaklı ölçme ve değerlendirme	
- Farklı ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanılmalı.	
Farklılıklar	7
Sosyal Bilgiler	4
- Ölçme ve değerlendirme öğretim programının tüm bileşenleri uyumlu olmalı.	
- Tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalı.	
- Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınmalı.	
- Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilmeli.	
Şehrimiz	3
- İçselleştirmeye yönelik	
- Değer kazandıran	
- Öğrencideki değişimin gözlemlenmesi ve yaşantısına ne kadarını yansıtılabildiği değerlendirilmeli.	

Tablo 7’de öğretim programlarında yer alan ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yer verilmiştir. Öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme, derslere göre farklılaşabilmekle beraber, ortak bir yaklaşımla ifade edilmektedir. Bu ortak yaklaşımın adı yapılandırmacı anlayıştır. Bu anlayış doğrultusunda sonuç odaklı bir değerlendirme yaklaşımından çok süreç odaklı bir değerlendirme yaklaşımı önemsenmektedir. 1998 ve 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında yapılandırmacı anlayışa ilişkin ölçme ve değerlendirme yaklaşımı, özellikle 2005 programında, ayrıntılı olarak açıklanmasından dolayı 2018 SBDÖP’te sosyal bilgiler özelinde bir ölçme ve değerlendirme anlayışı açıklanmamış, daha çok günümüz ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının nasıl olması gerektiği ifade edilmiştir. Ancak Tablo 7’de belirtildiği üzere öğretim programının hâlihazırda birey temelli ve süreç odaklı bir değerlendirme anlayışını benimsediği bilinmektedir. ŞDÖP’te ise yine benzer şekilde süreç odaklı bir değerlendirme yaklaşımının benimsediği görülmektedir. Bu çerçevede her iki öğretim

programı da süreç odaklı bir ölçme ve değerlendirme anlayışına sahip oldukları söylenebilir. ŞDÖP'te ayrı olarak değer kazanımı temelli bir sürecin hedeflendiği de ifade edilmektedir.

Öğretim Programlarının Öğrenme Alanlarına İlişkin Bulgular

Öğrenme alanı, “birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapılar” (SBDÖP, 2005) olarak tanımlanmaktadır. Her iki öğretim programının öğrenme alanlarına ilişkin bilgiler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Öğretim programlarının öğrenme alanlarına ilişkin bilgiler

Öğrenme Programlarının Öğrenme Alanlarında Benzerlikler	f
Benzerlikler	4
- <i>Birey ve Toplum / Şehirde Yaşam</i>	
- <i>Kültür ve Miras/Şehirde Ben</i>	
- <i>İnsanlar, Yerler ve Çevreler/Şehrime Tanıyorum</i>	
- <i>Üretim, Dağıtım ve Tüketim/Şehirde Çalışıyor</i>	
Sosyal Bilgiler	Şehirimiz
Birey ve Toplum	
Kültür ve Miras	Şehirlerin Hikâyesi
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Şehirde Yaşam
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Şehrime Tanıyorum
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Şehirde Çalışıyor
Etkin Vatandaşlık	Şehirde Ben
Küresel Bağlantılar	

Tablo 8’de görüldüğü üzere SBDÖP’te 7, ŞDÖP’te ise 5 öğrenme alanına yer verilmiştir. Her iki öğretim programında yer verilen öğrenme alanları toplu öğretimden hareketle disiplinler arası bir anlayışla öğrencilere verilmeye çalışılmaktadır. ŞDÖP öğrenme alanlarında yer alan kazanımlar şöyledir (ŞDÖP, 2017):

Şehirlerin Hikâyesi: “Ş.1.1. Birlikte yaşamın gerekliliğini fark eder.”; “Ş.1.2. Şehri meydana getiren unsurlardan yola çıkarak şehrin ne olduğunu bilir.”; “Ş.1.3. Medeniyetlere yön vermiş şehirleri araştırır.”; “Ş.1.4. Şehrin insana, insanın şehre olan etkisini tartışır.”.

Şehirde Yaşam: “Ş.2.1. Şehirdeki sosyal yaşamı fark eder.”; “Ş.2.2. Medeni yaşamın kurallara uymakla mümkün olabileceğini kavrar.”; “Ş.2.3. Şehrin fırsat ve riskler içerdiğini fark eder.”; “Ş.2.4. Engelsiz yaşam alanlarının önemini kavrar.”; “Ş.2.5. Şehrin sadece insanlardan oluşmadığını, diğer canlılara karşı şefkatli ve duyarlı olmanın gerekliliğini kavrar.”.

Şehrime Tanıyorum: “Ş.3.1. Yaşadığı ilin coğrafi konumunu ve coğrafi özelliklerini araştırır.”; “Ş.3.2. Yaşadığı şehirdeki insan-doğa etkileşimini açıklar.”; “Ş.3.3. Yaşadığı şehrin demografik yapısını açıklar.”; “Ş.3.4. Yaşadığı şehirde karşılaşılabilecek doğal afetleri araştırır.”; “Ş.3.5. Yaşadığı ilin dünden bugüne idari yapısını tanır.”; “Ş.3.6. Yaşadığı şehrin kuruluş ve gelişim sürecini araştırır.”; “Ş.3.7. Yaşadığı şehre komşu ve kardeş şehirlerin benzer ve farklı yönlerini araştırır.”.

Şehirde Çalışıyor: “Ş.4.1. Şehrin gelişiminde etkili olan ekonomik unsurların önemini kavrar.”; “Ş.4.2. Şehre özgü üretim alanlarını ve zanaatları tanır.”; “Ş.4.3. Yaşadığı şehrin turizme katkılarını fark eder.”; “Ş.4.4. Yaşadığı şehrin ulaşım ve iletişim imkânlarını araştırır.”.

Şehrimde Ben: “Ş.5.1. Yaşadığı şehrin kültür ve sanat imkânlarını bilir.”; “Ş.5.2. Yaşadığı şehrin tarihî ve kültürel mekânlarını inceler.”; “Ş.5.3. Şehrin yetiştirdiği tarihî şahsiyetleri, sanat, edebiyat, müzik, spor ve bilim insanlarını tanır.”; “Ş.5.4. Yaşadığı şehrin somut olmayan kültür varlıklarını keşfeder.”; “Ş.5.5. Yaşadığı şehre özgü dil özelliklerini fark eder.”; “Ş.5.6. Yaşadığı şehre özgü yerel yayıncılığın zaman içerisindeki gelişimini ve bugünkü durumunu araştırır.”; “Ş.5.7. Yaşadığı şehre özgü müzik kültürünü tanır.”; “Ş.5.8. Yaşadığı şehrin önemli günlerini bilir.”; “Ş.5.9. Yaşadığı şehrin çocuk ve gençlere sağladığı hizmetleri araştırır.”; “Ş.5.10. Yaşadığı şehirdeki geleneksel ve güncel spor imkânlarını ve faaliyetlerini araştırır.”

Şehrimiz Dersi Öğretim Programı’nda yer alan öğrenme alanlarının kazanımları incelendiğinde Sosyal Bilgiler kazanımlarıyla benzerlikler gösterdikleri görülebilmektedir (bkz. SBDÖP, 2018). Şehrimiz dersinin öğrenme alanları ve kazanımları Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıfta yer alan *Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler* ile *Üretim, Dağıtım ve Tüketim* ünitelerinin kazanımlarıyla daha çok örtüştüğü belirlenmiştir. Bu bağlamda Birey ve Toplum / Şehirde Yaşam; Kültür ve Miras/Şehrimde Ben; İnsanlar, Yerler ve Çevreler/Şehrimi Tanıyorum; Üretim, Dağıtım ve Tüketim/Şehrim Çalışıyor öğrenme alanlarına karşılık geldiği söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile Şehrimiz Dersi Öğretim Programı’nın farklı açılardan karşılaştırılarak aralarındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya koyulmaya çalışıldığı bu araştırmadan elde edilen sonuçlara bu bölümde yer verilmiştir.

Şehrimiz Dersi Öğretim Programı’nın bir temel felsefesi olmasına rağmen Sosyal Bilgiler’in temel felsefesine programda yer verilmemiştir. Ancak 2005 SBDÖP incelendiğinde her iki öğretim programının da yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde hazırlandığı, yakından uzağa ilkesinden hareketle konuların öğretildiği ve bireyi günlük yaşama hazırlayarak sosyalleşme sürecine katkı sağladığından dolayı benzer bir anlayışa sahip oldukları tespit edilmiştir. Thomas Jesse Jones (1873-1950) 1907 yılında “Southern Workman” adlı dergide Sosyal Bilgiler dersinden ilk kez söz ettiğinde, bu ders sayesinde çocukların etkili bir şekilde sosyalleşeceklerini savunmuştur (İnan, 2014). Doğanay’a (2004) göre sosyalleşme amacı, toplum üyeleri arasındaki birliği koruyarak, toplumun devamını sağlamaya yardımcı olmaktır. Sosyalleşme ilk etapta yerel coğrafyada gerçekleşir. Bu bağlamda öğrenme-öğretme sürecinde yerel görüş önemli bir unsurdur. Catling’e (2004) göre yerel görüş, çocukların yerel çevrelerindeki beşerî ve fiziki unsurlar hakkında bilgi, anlayış ve tecrübelerini geliştirmeyi amaçlar. (akt. Öztürk ve Alkış, 2009). Bu kapsamda hem Sosyal Bilgiler hem de Şehrimiz dersinin yerel görüşü desteklediği ifade edilebilir.

Şehrimiz Dersi Öğretim Programı’nın genel amaçları ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın özel amaçlarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Nitekim gerek Sosyal Bilgiler gerek ise Şehrimiz dersi öğretim programlarında kültür ve miras, insan-çevre etkileşimi, zaman ve mekân, geçmiş, bugün ve gelecek anahtar ifadelerine yer verildiği ve bunlar dışında her iki öğretim programı da teorik bilgilerin yanında öğrencilere çeşitli değerler ile yaşam becerileri de kazandırmayı amaçladığı tespit edilmiştir. Akpınar ve Kaymakçı’nın (2012) 2005 SBDÖP, Tay’ın (2017) ise 2017 Taslak SBDÖP’ün amaçlarını inceledikleri çalışmada öğretim programının amaçlarının başta vatandaşlık, tarih ve coğrafya ile ilişkili olduklarını tespit etmişlerdir. Şehrimiz dersinin genel amacı da incelendiğinde Sosyal Bilgiler’de olduğu gibi vatandaşlık, tarih ve coğrafya ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda 27, Şehrimiz Dersi Öğretim Programı’nda ise 21 beceriye yer verildiği, toplamda 11 becerinin her iki öğretim programında da yer aldığı belirlenmiştir. Buna ilaveten ortak becerilerin 6’sının ise Sosyal Bilgiler’e özgü (Gözlem, Mekânı algılama, Zaman ve kronolojiyi algılama, Değişim ve sürekliliği algılama, Sosyal katılım, Empati) beceriler olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımda önemli bir yere sahip olan beceriler ile öğrencinin eğitim sürecinde bazı temel becerileri edinerek, okul ve toplumsal yaşam içerisinde kendi kendine yeter etkin bir birey haline gelmesi amaçlanmaktadır (Çelikkaya, 2011). Bu bağlamda her iki öğretim programının da beceri odaklı, benzer yetkinliklere sahip bireyler yetiştirmeyi hedefledikleri söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 18, Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda ise 14 değere yer verildiği, Şehrimiz dersinde yer alan 14 değerden, yalnızca Paylaşma değeri dışında, 13'ünün (Adalet, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Vatansızlık, Yardımseverlik) Sosyal Bilgiler ile ortak olduğu tespit edilmiştir. Kan'a (2010) göre sosyal bilgiler dersi bir değer eğitimi dersi gibidir çünkü sosyal bilgilerin tarihsel bir içeriğe sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatmaktadır. Şehrimiz dersi de başta kendi şehri olmak üzere farklı şehirlerin tarihi, yaşamları ve kültürlerini anlatmaktadır. Dolayısıyla her iki ders de içeriği nedeniyle birer değer eğitimi dersi olarak adlandırılabilir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 10, Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda ise 12 adet programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlara yer verildiği ve Şehrimiz Dersi Öğretim Programı ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda önemli oranda benzer veya aynı ifadelerle yer verildiği belirlenmiştir. Bu durum Şehrimiz Dersi Öğretim Programı hazırlanırken Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın referans alındığını veya aynı uzmanlar tarafından hazırlandığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Uygulamada her iki öğretim programı da konular öğretilirken disiplinlerarası bir yaklaşımın ele alındığı, yerel coğrafyaya, başta yansıtıcı düşünme olmak üzere farklı anlayışlara, belirli gün ve haftalara, okul dışı ortamlardan ve edebi ürünlerden yararlanmaya önem verildiği tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak her iki öğretim programının da dijital vatandaşlığı geliştirme eğilimi içerisinde olduğu belirlenmiştir.

Her iki öğretim programında birey temelli, süreç odaklı, alternatif ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nın içeriğinin Sosyal Bilgiler gibi toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulduğu belirlenmiştir. Her iki öğretim programının benzer ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına sahip olması beklendik bir durumdur. Nitekim her iki öğretim programı içerik olarak birbirine benzemekte ve yine benzer şekilde temel felsefelerle sahiptirler. Burada ayrı olarak dikkat çekilmesi gereken nokta toplu öğretim anlayışıdır. Yüzyıllar boyunca farklı filozof ve eğitimciler tarafından benimsenmiş olan toplu öğretim anlayışının, özellikle 20. yüzyılın başında önem kazanmaya başlamıştır (Kaya ve Öner, 2017). Aytuna'ya (1936) göre toplu öğretim, bağımsız bilim ve uygulamalara yer vermeyen bir programla yapılan öğretim, başka ifadeyle ayrı ayrı bilimlerin çerçeveleri ile yaşamı sınırlandırmadan sorunlara dayalı olarak öğreten bir eğitim sistemidir (akt. Salı, 1998). Kocaçınar'a (1966) göre ise öğretimi toplulaştırma, okul programlarında yer alan içerik ve amaçları aynı olan, konuların/derslerin birleştirilmesi ve tek çatı altında toplanmasıdır. Fawcett'e (1913) göre çok sayıdaki gerçeğin fiziki ve beşerî coğrafya gibi kategorilere ayrılması sadece sınıflandırma kolaylığı içindir, öğretimde hiçbir katı bölünme yer almamalıdır. Bu nedenle herhangi bir bölgedeki konum, topoğrafya, toprak, iklim, bitki örtüsü hayvan ve insan yaşamının gerçekleri birbirine bağlı bir dizi oluşturduğunu ve bu şekilde öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar kısmında ilk sırada yer alan (Tablo 6'da) "Şehrimiz ... dersi öğrenme alanları; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, etnografya, sanat ve estetik gibi sosyal bilim alanları ile ilişkilendirilerek disiplinler arası bir yaklaşımla işlenmelidir." ifadesi Şehrimiz dersinin de tıpkı Sosyal Bilgiler gibi toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulduğunu göstermektedir.

Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme alanlarından Şehrimde Ben, Sosyal Bilgilerde Kültür ve Miras ile; Şehrimi Tanıyorum Sosyal Bilgilerde İnsanlar, Yerler ve Çevreler ile Şehrim Çalışıyor öğrenme alanı ise Sosyal Bilgilerde Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı ile önemli ölçüde benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu açıdan Şehrimiz Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme

alanlarının, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın öğrenme alanlarının birer yerel bağlamı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Şehrimiz ... dersinin seçmeli ders olarak ortaokul düzeyinde yer alması iyi bir gelişme olarak gösterilebilir. Ancak Şehrimiz ... dersinin seçmeli ders olması Durmuşçelebi ve Mertoğlu'nun (2018) da çalışmasında belirttiği gibi seçmeli derslerin velilerin de etkisiyle sınav odaklı seçilmesi ve öğretmenlerin seçmeli dersleri zorunlu dersleri desteklemek amacıyla kullanması nedeniyle öğrencilerin dersten yararlanmasının önüne geçilmektedir. Tüm bunlara ek olarak seçmeli derslere ilişkin branş öğretmenlerinin yetersiz olması (Sağır, 2015) nedeniyle seçmeli dersin açılıp açılmayacağına ilişkin kararın okulun imkanları doğrultusunda kurum yöneticilerinin inisiyatifine bırakılması da ayrı bir problemdir. MEB'in (2008) seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesine ilişkin yapmış olduğu çalışmada da okul müdürlerinin ve öğretmenlerin seçmeli ders seçiminde okulun imkanlarının ön planda olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Akay, Çırakoğlu ve Hancı-Yanar (2016) da 5. ve 6. sınıf öğrencileri ve öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada seçmeli ders seçiminin dış etkenlerle ve akademik kaygılarla gerçekleştiğini tespit etmişlerdir. Bu bağlamda Şehrimiz dersine ilişkin üç farklı öneri getirilebilir. Bunlardan ilki seçmeli Şehrimiz dersinin zorunlu ders olarak yer alması, ikincisi sınıf düzeyi fark etmeksizin her öğrencinin bu seçmeli dersi alarak ortaokuldan mezun olmasının sağlanması, üçüncü ve son olarak ise Sosyal Bilgiler dersinin ders saatinin artırılarak SBDÖP'te bir öğrenme alanı olarak yer verilmesidir. Ayrıca Sosyal Bilgiler ve Şehrimiz dersi içeriklerinin önemli oranda benzerlik göstermesinden dolayı Şehrimiz ... ders kitabının hazırlanması sürecinde İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde oluşturulacak komisyonlarda sosyal bilgiler öğretmen ve akademisyenlerinin görev alması sağlanarak ŞDÖP'ün temel felsefesinin ders kitaplarına etkili şekilde yansıtılması sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Akay, Y., Çırakoğlu, M. ve Hancı-Yanar, B. (2016). Ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin seçmeli derslere ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 1-22.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: Öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 969-990.
- Doğanay, A. (2004). Sosyal bilgiler öğretimi, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde, Öztürk C. ve Dilek D. (Ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Durmuşçelebi, M. ve Mertoğlu, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin eğitiminde seçmeli derslerin yeri. *OPUS - Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 170-211.
- Fawcett, C. B. (1913). Suggestions for the study of local geography in school work. *The Geographical Teacher*, 7(2), 117-121. <https://www.jstor.org/stable/40554280> adresinden 20.03.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Güner, İ. (2011). Coğrafyanın gelişimi, *Genel Coğrafya* içinde, Yazıcı, H. ve Koca, K. M. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Huang, Y. and Pan, A. (2014). The local geography education in guangzhou high school, *Education Research Frontier*, 4(4), 110-116.
- H.W.F.L. (1937). An exhibition of local geography. *Geography*, 22(1), 49-50.
- İnan, S. (2014). *Sosyal bilgiler eğitimine giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
- Kaya, E. ve Öner, G. (2017). 100. Yaşındaki sosyal bilgiler dersini sosyalleşme ve toplu öğretim ekseninde yeniden düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-25.

- MEB. (1973). Milli eğitim temel kanunu. https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf adresinden 08.04.2019 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2008). *Seçmeli derslerin seçim kriterlerinin değerlendirilmesi araştırması*. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Öner, G. (2016). Sosyal bilgilerde yerel coğrafya öğretimi: sosyal bilgiler öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Öner, G. (2018a). Yerel coğrafya ve öğretimi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 106-129.
- Öner, G. (2018b). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yerel coğrafya. I. Uluslararası Coğrafya Eğitimi Sempozyumu, 8-10 Kasım 2018, Nevşehir, *Tam Metin Bildiri Kitabı* (ISBN: 978-605-81180-2-7), 541-549.
- Öner, G. ve Memişoğlu, H. (2018). Sosyal bilgilerde yerel coğrafya öğretimi: Öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 7(3), 193-218.
- Özçelik, D. A. (2014). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Pegem Akademi
- Öztürk, M. ve Alkış, S. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya ile ilgili algılamaları, *İlköğretim Online*, 8(3), 782-797.
- Sağır, M. (2015). Eğitim ve okul sistemindeki son dönem politika değişimlerine ilişkin okul yöneticilerinin görüşlerinin incelenmesi, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), 10/11, 1297-1310.
- Salı, G. ve Arslan, M. (2000). Cumhuriyet dönemi ilkökul programlarında toplu öğretim uygulaması, *Eğitim ve Bilim*, 25(117), 57-63.
- SBDÖP. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı
- ŞDÖP. (2017). Şehrimiz dersi öğretim programı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı
- Tay, B. (2017). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Varma, O. P. (2005). *Geography Teaching*. India: Sterling Publishers. ISBN: 81 207 0608 0.
- Xin, Z. (2007). The exploration of the basic problem of local geography education of middle school, *Unpublished Master's Thesis*, Northeast Normal University, China.

Reducing Social Studies to Local Geography: Comparison of Our City Course and Social Studies Course Curriculum

Extended Abstract:

Social studies is a course in which various social and human science contents are taught in order to realize the social existence of the individuals who are at primary or secondary school levels. Due to its nature, the topics of social sciences are intertwined with life. Therefore, it helps the individuals to understand the environment in which they are living and to explain the Globus by giving priority to the elements included within the local geography during the teaching of this lesson. In 2017, the Ministry of National Education published the curriculum of "Our City" class prepared for all 5th, 6th, 7th and 8th grade students as optional class. It was stated that this class called "Our city..." will be taught through interdisciplinary approach by linking different fields of social sciences such as history, geography, economics, philosophy, psychology, sociology, anthropology, ethnography, art and aesthetics together just as it is in social studies. Both the philosophical and educational base of the class called "Our city..." as well as its content show various similarities with the social studies. Accordingly, the aim of this study is to compare the classes of "Our city ..." and Social Sciences in terms of target, content, learning-teaching process and measurement and evaluation items and to determine the similarities and differences of the two classes starting from the literature. In this study the document analysis method was used from the qualitative research methods. Document analysis is the analysis of the written sources containing information about the subject to be investigated (Yıldırım and Şimşek, 2011). In this study, it was intended to compare the curriculum of the social studies and the curriculum of "Our city..." by benefitting from the document investigation method.

As it was stated before, the data source of the research was formed by the curriculums. The teaching program comparison form which was developed by the researcher was used as the data collection tool. In this form, in order to examine the elements discussed in the research in details, the elements of both curriculums were analyzed on a single page to have the opportunity to examine and compare them at the same time. Both curriculums were examined in details before they were transferred to this form. After the related sections (aims, skills, values) were transferred to the prepared form then the similar aspects were revealed and noted. Then the analysis process was interrupted for a while then the similar aspects of the curriculums were revealed for the second times. The analyses made in two different time periods were compared and the similarities of both analyzes were controlled by being presented to an expert opinion. The data was analyzed through content analysis from the quantitative data analysis techniques. The fundamental process in content analysis is to bring together the similar data within the framework of specific concepts and themes and to interpret them in a way that the reader can understand (Yıldırım and Şimşek, 2011, p. 227). The findings obtained from the research were presented as raw in the tables and then comments were made on these findings.

The results obtained from the research are the followings:

Although the class of Our town is a basic philosophy of the curriculum, it was not included with the basic philosophy of the Social Studies' Curriculum. However, when the 2005 SBDÖP was examined it was detected that both curriculums were prepared in the framework of constructivist approach; the topics were taught according to the principle of close to far and had similar understanding since they contributed to the socialization process by preparing the individuals for the daily life. Again, as a result of the research, it was determined that the general aims of the curriculum of Our City class showed similarities with the special aims of the Social Studies class.

It was revealed that both curriculums showed significant similarities in terms of values and skills. 27 skills were included in the Social Studies Curriculum while it was 21 in the curriculum of Our City. In total, 11 skills were included in both curriculums. 18 values were included within the Curriculum of the

Social Studies Class, while the Curriculum of Our City Class contained 14 values. Except the value of sharing, 13 (Justice, Scientific, Diligence, Solidarity, Sensitivity, Aesthetic, Equality, Freedom, Respect, Love, Responsibility, Patriotism, Charity) out of the 14 values included with Our City class were found to be common with the Social Studies class.

It was determined that the curriculum of the Social Studies class included 10 issues that were noteworthy in the implementation of the program while the curriculum of Our City contained 12 of these issues. It was also detected that significantly similar or the same expressions were included in both curriculums.

It was detected that there was important similarities in the noteworthy issues within the practice of the curriculum. Both curriculum used interdisciplinary approach while teaching the topics and it was determined that importance was given to the local geography, different understandings especially reflecting thinking, specific days and weeks and the advantage of out-school environments and literary products. In addition to these, it was also detected that both curriculums intended to develop digital citizenship.

It was determined that both teaching programs were individual based, process oriented and had alternative measurement and evaluation approaches. In addition, it was also detected that the content of Our City's curriculum was formed according to the collective education concept of the Social Studies class.

It was also detected that the learning area Me and my City included within the curriculum of "Our City" showed significant similarities with the topic of Culture and Heritage from the curriculum of Social Studies, as well as the topic " I get my city known" with People, Places and Environment and topic " My city is working" was found to be similar with the Production, Distribution and Consumption in Social Studies.

As a result of the research, the following suggestions can be made: the teacher of Social Studies and academicians can be actively involved within the commissions to be formed by the Provincial National Education Directorates for the class of "Our City". The optional class of Our City can made to be mandatory class without being left to the initiative of the school administrators and the choice of the students or it can be included within the Social Sciences class in the form of our city or local geography by increasing the course hours of the Social Studies.

Keywords: *Our city lesson, Social studies, Local geography, Curriculum.*